

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σύλλογος Αρχιτεκτόνων
Νομού Αχαΐας (ΣΑΝΑ)

ΤΕΕ ΤΔΕ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Νομού Αχαΐας (ΣΑΝΑ) και το ΤΕΕ- Τμήμα Δυτικής Ελλάδας σας προσκαλούν στην παρουσίαση του βιβλίου της συναδέλφου
Χαράς Παπαδάτου - Γιαννοπούλου:

Πατρώ

Η πόλις τῶν πολλαπλῶν ιστορικῶν ἐπιπέδων
Μιά πολεοδομική καί ἀρχιτεκτονική ἀνάγνωση

Συντονίζει ο **Θανάσης Γιανναδάκης** πρώην Πρόεδρος ΤΕΕ - Τμήματος Δυτικής Ελλάδας.

Ομιλητές:

-**Ιωάννης Πανταζόπουλος**, Πρόεδρος του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Πάτρας: **Εισαγωγή στην Θεματική του βιβλίου.**

-**Χρήστος Κορδάς**, Αντιδήμαρχος Δήμου Πατρέων: **Παραδείγματα υλοποίησης προτεινομένων παρεμβάσεων των Πολεοδομικών Μελετών.**

-**Μιχάλης Πετρόπουλος**, Επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων: **"Πατρώ". Προσέγγιση της πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής ιστορίας των Πατρών.**

-**Κωνσταντίνος Μάγνης**, Δημοσιογράφος: **Με την ματιά του αναγνώστη και του Πατρινοῦ.**

-**Κώστας Λογαράς**, Συγγραφέας: **Η Πόλη ως Μυθοπλασία.**

-**Χαρά Παπαδάτου - Γιαννοπούλου**: Γενική αναφορά στο βιβλίο.

Παρεμβάσεις - Συζήτηση.

Αίθουσα ΤΕΕ – Τμήμα Δυτικής Ελλάδας, Τριών Ναυάρχων 40, 24 Μαρτίου, 19.00 μ. μ.

ΟΜΙΛΙΕΣ

Γενικά περί του βιβλίου

Η Χαρά Παπαδάτου - Γιαννοπούλου κατάγεται από την Λευκάδα. Σπούδασε αρχιτεκτονική στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο της Karlsruhe στην Γερμανία. Εργάστηκε στο ελεύθερο επάγγελμα, κυρίως με την ιδιότητα της μελετήτριας δημοσίων έργων στον χώρο της Πολεοδομίας και Χωροταξίας. Στην Πάτρα ήταν υπεύθυνη για το πρόγραμμα ΕΠΑ, (Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης) που αφορούσε στις πολεοδομικές μελέτες αναθεώρησης τμημάτων του παλιού Σχεδίου και επέκτασης και ένταξης σε Σχέδιο των νέων περιοχών. Συγχρόνως ανέπτυξε και ευρύτερα επιστημονική και ερευνητική δραστηριότητα, ενώ ασχολήθηκε και με εκδόσεις πάνω σε θέματα αρχιτεκτονικής.

Σχετικά με το Βιβλίο

Το βιβλίο είναι μία εκτενής μονογραφία γύρω από την παρουσία της Πάτρας ως πόλης, από πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής πλευράς.

Η πόλη των πολλαπλών ιστορικών επίπεδων, η πόλη των πολλαπλών ονομάτων με την ίδια όμως πάντοτε ρίζα, η πόλη του αμετακίνητου μέσα στους αιώνες οικονομικού εκτοπίσματος. Αλλά και η πόλη των αμετακίνητων πολεοδομικών και κοινωνικών κέντρων βάρους. Το γεγονός ότι οι πολεοδομικές παράμετροι δεν αλλάζουν στα 3.000 χρόνια από την ιστορημένη συγκρότηση της πόλης, καθιστά το σημερινό Ιστορικό Κέντρο της, δηλαδή το τμήμα της πόλης που επιζεί από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, ένα αξιοπρόσεκτο παράδειγμα πόλης, η οποία σε κάθε ιστορική περίοδο επαναπροσδιορίζεται, με βάση τους αρχικούς χωροταξικούς κανόνες της δημιουργίας της. Είναι η πόλη η οποία ποτέ δεν αποκόπτεται από τον ομφάλιο λώρο της. Η παρουσίαση παρακολουθεί την πόλη από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα και προσπαθεί να ανιχνεύσει και αναπλάσει την ταυτότητά της στις διάφορες περιόδους εξέλιξής της. Είναι βασικά μια ερευνητική προσπάθεια για την προσέγγιση πολλών λεπτομερειών που συνδέουν τις διάφορες ιστορικές περιόδους, αλλά και την δομή της πόλης. Με βάση βέβαια τις υπάρχουσες πηγές.

Χωρίζεται σε 6 κεφάλαια.

Το **πρώτο κεφάλαιο** παρακολουθεί την πόλη από τις απαρχές της μέχρι και την Επανάσταση του '21. Το ιστορικό ερώτημα που τίθεται εν προκειμένω είναι πώς μια οργανωμένη πόλη της ελληνιστικής και ρωμαϊκής αρχαιότητας αλλά και της μεγάλης, ίσως της μεγαλύτερης ακμής της, κατά την βυζαντινή περίοδο, κατέληξε να μεταμορφωθεί, μετά την επέλαση από τους δυτικούς και ανατολικούς κατακτητές, σε μια άθλια τουρκόπολη. Αλλά και πώς όμως συγχρόνως, μέσα στους δίσεκτους χρόνους της δουλείας, διατήρησε την ταυτότητά της και την κοινωνική της δομή, που μετέδωσε στην νέα πόλη μετά το 1828.

Το **δεύτερο κεφάλαιο** ασχολείται με την αναγέννηση και ακμή της πόλης από το 1828 μέχρι και το 1928 περίπου, που ολοκληρώνεται το παλαιό λεγόμενο σχέδιο. Η πόλις ξεκινάει από το μηδέν. Η μεγάλη τύχη της Πάτρας την αποφασιστική αυτή στιγμή ήταν ο Ιωάννης Καποδίστριας και ο Σταμάτης Βούλγαρης που έθεσαν τα θεμέλια και τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας δυναμικής και περιλαμπρής πόλης. Πέραν όμως αυτού καταγράφονται οι τεράστιες προσπάθειες των κατοίκων που αναλαμβάνουν και φέρνουν εις πέρας το μεγάλο έργο. Η πορεία της πόλης, οι δημοτικοί άρχοντες και οι πολίτες που ανέλαβαν μέσα σε ένα δύσκολο περιβάλλον να

οικοδομήσουν μια τέτοια πόλη, θα ήταν δίδαγμα για όσους θέλουν να ασχοληθούν με τα κοινά της πόλης. Από πλευράς αρχιτεκτονικής, βλέπουμε την εισαγωγή όλων των ευρωπαϊκών αρχιτεκτονικών ρυθμών, κάτι που συνιστά μια μεγάλη αρχιτεκτονική κληρονομιά για το ιστορικό κέντρο της πόλης.

Το **τρίτο κεφάλαιο** είναι αφιερωμένο στο μεσοδιάστημα μεταξύ του παλιού σχεδίου και του 1979, την εποχή που το σχέδιο εξαπλώνεται προς όλες τις κατευθύνσεις, χωρίς οργάνωση και σκέψη και που από 4000 στρέμ. έφτασε μέσα σε 8 χρόνια μεταξύ 1971 και 1979 σε 17.200 στρέμ. ύστερα από τις επενέργειες της μεταπολεμικής μεταπρατικής κοινωνίας. Κάτι που δημιούργησε τεράστια προβλήματα στην εφαρμογή του Σχεδίου και κατ' επέκταση στους πολίτες, που πολλοί από αυτούς περιμένουν μέχρι σήμερα την εφαρμογή του σχεδίου. Κάτι που δεν έχει γίνει και στην ουσία έχουν δημιουργηθεί οι περιουσίες τους. Συγχρόνως είναι η εποχή που γίνονται δραματικές αλλοιώσεις ως προς τους Σ.Δ, με αποτέλεσμα την κατά μεγάλο μέρος καταστροφή του περικαλλούς ιστορικού κέντρου που με τόσο κόπο δημιούργησε η πόλη του 19ου αιώνα.

Το **τέταρτο κεφάλαιο** ασχολείται με τις μελέτες που έγιναν στην Πάτρα στα πλαίσια της Ε.Π.Α. Η Ε.Π.Α. (Επιχείρηση Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης) που ξεκίνησε το 1983, είναι το επιστέγασμα μιας σειράς νομοθετικών ρυθμίσεων που προσπάθησαν στην δεκαετία του 1970 να φέρουν μια καινούργια πνοή στον τομέα αυτό στην χώρα μας. Είναι δε η πρώτη φορά που εφαρμόζεται μια νέα πολεοδομική πρακτική στον σχεδιασμό μιας πόλης, που βασίζεται στην **πολεοδομική ενότητα**, η οποία εξασφαλίζει στο εκάστοτε πληθυσμιακό μέγεθος της ενότητας, τους αναγκαίους χώρους κοινωνικής και τεχνικής υποδομής. Η παρουσίαση εδώ, γίνεται με ανάλυση των θεωρητικών βάσεων του εγχειρήματος, καταγράφει τα αλληλένδετα επίπεδα πολεοδομικού σχεδιασμού και παρουσιάζει αναλυτικά όλες τις μελέτες επέκτασης και αναθεώρησης που έγιναν στα πλαίσια των μελετών αυτών με τις ανάλογες κάθε φορά μετρήσεις των πολεοδομικών παραμέτρων. Στην συνέχεια παρουσιάζονται μελέτες που έχουν σχέση με το συνολικό Πο.Σ.Πα. (Πολεοδομικό συγκρότημα της Πάτρας), όπως το θέμα της στάθμευσης, με μετρήσεις και προτάσεις για την αντιμετώπισή του, το κεφάλαιο περί πρασίνου πάλι με μετρήσεις και αναλύσεις αλλά και προτάσεις, τέλος δε παρουσιάζεται μελέτη για τις αναγκαίες πολιτιστικές εγκαταστάσεις που αντιστοιχούν σε ένα πολεοδομικό συγκρότημα του μεγέθους της Πάτρας. Στο Επίμετρο αυτού του Κεφαλαίου η συγγραφέας γράφει:

« Αυτοί γαρ σφετέρησιν ατασθαλίωσιν ώλοντο »

Θεωρώ σωστό να κλείσω το κεφάλαιο αυτό με τον παραπάνω στίχο από το προοίμιο της Οδυσσεΐας, που αναφέρεται στους συντρόφους του Οδυσσέα και λέει ότι : **αυτοί χάθηκαν από δικά τους σφάλματα**, προσδιορίζοντας έτσι σαφώς την έννοια της ευθύνης και της ελευθερίας της βουλήσεως στον άνθρωπο. Στην προκειμένη περίπτωση ίσως δεν θα χρειαζόταν να πει κανείς τίποτε άλλο. Οι μελέτες αυτές ήταν στην ουσία αναπτυξιακές, όχι μόνο εν στενή εννοία, της δυνατότητας δηλαδή περαιτέρω ανοικοδομήσεως, αλλά κυρίως ως προς την πολεοδομική, κοινωνική, αισθητική, περιβαλλοντική και τέλος οικονομική ανάπτυξη των πόλεων. Πολλές πόλεις της Ελλάδας άλλαξαν κυριολεκτικά όψη με την εφαρμογή, έστω μέρους, των προτάσεων των μελετών αυτών, οι οποίες προδιαγράφανε ένα τεράστιο αριθμό μελετών και έργων σε όλα τα επίπεδα των χρήσεων μιας πόλεως, από τα ακραία τεχνικά έργα μέχρι τα ακραία πολιτιστικά και αισθητικά. Κάτι που στην πράξη σημαίνει ότι για τουλάχιστον πάνω από 30 χρόνια και με βάση τις χρηματοδοτικές πηγές από τα ευρωπαϊκά ταμεία θα υπήρχε κυριολεκτικά ένας οργανισμός εργασίας..... Δεν έγινε τίποτε.

Το **πέμπτο κεφάλαιο**, είναι μιά καθαρά ερευνητική και λογιστική προσπάθεια για την απαλειφή των υπέρογκων ελλειμμάτων στα Σχέδια πόλης. Ένα εξειδικευμένο θέμα, το οποίο είναι σημαντικό για την δυνατότητα υλοποίησης των σχεδίων πόλεων. Εδώ φαίνεται πολύ περισσότερο, η επιστημονική αρτιότητα και η εμπειρία της συγγραφέως.

Το **τελευταίο κεφάλαιο** αφιερώνεται στην αρχιτεκτονική.

Γίνεται κυρίως προσπάθεια ανάλυσης της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του Ιστορικού Κέντρου, πού παρά την μεγάλη κακοποίησή του, εξακολουθεί να είναι **παρόν** και σε κάθε έρευνα μάς εκπλήσσει. Η παρουσίαση γίνεται με βάση τούς πολεοδομικούς και αισθητικούς άξονες της πόλης, οι οποίοι καταγράφουν με την αρχιτεκτονική πολυποικιλότητα τους την ζωντανή μέχρι σήμερα, οικονομική, κοινωνική ζωή και ιστορία, της μετεπαναστατικής πόλης.

Τελειώνοντας θα ήθελα να πω ότι το έργο αυτό, είναι μια δουλεία φτιαγμένη από το πιο κατάλληλο άτομο, ένα έργο παρακαταθήκη. Χρήσιμο εργαλείο για τους φοιτητές της Αρχιτεκτονικής και της Πολεοδομίας, χρήσιμο για τους ερευνητές της ιστορία της πόλης μας. Γραμμένο από μια αγαπητή συνάδελφο, που έχει προσφέρει πολλά στην πόλη αλλά και τον Σύλλογό μας. Την Χαρά Παπαδάτου -Γιαννοπούλου. Την ευχαριστούμε

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων

Χαράς Γιαννοπούλου, “Πατρώ”: Προσέγγιση της πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής ιστορίας των Πατρών.

Κυρίες και Κύριοι, αγαπητοί συνάδελφοι,

πριν εκθέσω κάποια από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του βιβλίου της κυρίας Χαράς Παπαδάτου - Γιαννοπούλου για την πολεοδομική και αρχιτεκτονική ιστορία της νεότερης Πάτρας, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη συγγραφέα για την τιμή που μου έκανε να μου εμπιστευθεί την παρουσίαση του πονήματός της, όπως η ίδια το χαρακτηρίζει, και να βρίσκομαι απόψε και εγώ ανάμεσα σε τόσους εκλεκτούς ομιλητές. Με την κυρία Γιαννοπούλου γνωριζόμαστε πολλά χρόνια, συνεργαζόμαστε συχνά στις επιστημονικές μας αναζητήσεις και εκτιμώ βαθύτατα ολόκληρη την επιστημονική της δράση, που δεν περιορίζεται μόνο στη δημοσίευση πρωτότυπων μελετών αλλά επεκτείνεται και στη διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων.

Θα προσπαθήσω με τρία μόνον χαρακτηριστικά παραδείγματα να παρουσιάσω τον τρόπο με τον οποίο προσέγγισε η κυρία Γιαννοπούλου την πολεοδομική και αρχιτεκτονική ιστορία των Πατρών.

Αυτό που διακρίνει κατεξοχήν τη συγγραφέα είναι το γεγονός ότι δεν κάνει μία απλή καταγραφή των πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής εικόνας της νεότερης πόλης αλλά προσεγγίζει και ελέγχει σε βάθος και με άκρως επιστημονικό και προπάντων ερευνητικό τρόπο τα δύο αυτά θέματα, πράγμα που ανταποκρίνεται πλήρως στον υπότιτλο του βιβλίου της “Μία πολεοδομική και αρχιτεκτονική ανάγνωση”.

Γιατί η ανάγνωση προϋποθέτει ενεργό συμμετοχή του αναγνώστη και εν προκειμένω της συγγραφέως που «αναγιγνώσκει» το νεότερο αλλά και παλαιότερο παρελθόν της Πάτρας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, που δείχνει πόσο συστηματική υπήρξε η έρευνά της, είναι η αποκάλυψη της αρχιτεκτονικής ιστορίας **του ναού του Αγίου Διονυσίου** στην ομώνυμη συνοικία, στο τετράγωνο των οδών Νόρμαν, Αγίου Διονυσίου, Δημ. Τόφαλου και Ηπείρου. Αλήθεια, πόσοι πατρινοί γνωρίζουν ότι πρόκειται για έργο του Ερνέστου Τσίλλερ; Είμαι κάτοικος της συνοικίας του Αγίου Διονυσίου και πάντοτε θαύμαζα την στιβαρότητα του ναού, την ισομετρία του, το αγέρωχο ύψος του, την ομορφιά του και το βυζαντινό κλασικισμό του σταυροειδούς μετά τρούλλου σχεδίου του, έστω και με τους νεωτερισμούς του. Υπέθετα ότι θα ήταν δημιούργημα ενός σοβαρού αρχιτέκτονα, που θα είχε μελετήσει τη βυζαντινή ναοδομία αλλά ποτέ δεν μου είχε περάσει από το νου ότι μπορεί να ήταν έργο του σπουδαίου Γερμανού αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ, ο οποίος, στο δεύτερο μισό του 19ου αι. και στις αρχές του 20ού, μεταμόρφωσε την Αθήνα από ένα μεγάλο χωριό σε σύγχρονη ευρωπαϊκή πόλη με τα εκπληκτικής ομορφιάς κτήριά του, εμπνεόμενος και επηρεαζόμενος από την αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική και συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία και ανάπτυξη του νεοκλασικού ρυθμού.

Ο Ερνέστος Τσίλλερ δούλεψε και εκτός Αθηνών, όπως στην Αχαΐα, στην οποία γνωστά έργα του είναι π.χ. στην Πάτρα το Δημοτικό Θέατρο (1871-1872) και στο Αίγιο ο ναός της Φανερωμένης και πιθανώς και η νεοκλασική αγορά του, στην οποία στεγάζεται σήμερα το Αρχαιολογικό Μουσείο. Η κυρία Γιαννοπούλου, λοιπόν, αναδιψώντας σε διάφορα παλαιά αρχεία και εφημερίδες για την άντληση πληροφοριών, βρήκε στην εφημερίδα ΝΕΟΛΟΓΟΣ, της 2.5.1912, μία μικρή είδηση ότι “την προσεχή Κυριακή θα κατατεθεί ο θεμέλιος λίθος του νέου ιερού ναού του Αγίου Διονυσίου, το σχέδιο του οποίου εκπόνησε ο μηχανικός κ. Τσίλλερ”. Το σχέδιο του ναού, όπως απέδειξε η κ. Γιαννοπούλου, είναι παρόμοιο με το σχέδιο του ναού της Φανερωμένης του Αιγίου,

ο οποίος θεμελιώθηκε το 1898 και εγκαινιάστηκε το 1914, δηλαδή και οι δύο ναοί είναι σύγχρονα δημιουργήματα του Τσίλλερ και προφανώς το σχέδιο του Αγίου Διονυσίου της Πάτρας αντιγράφει εκείνο της Φανερωμένης. Η ταυτοποίηση του αρχιτέκτονα του ναού με τον Τσίλλερ επιβεβαιώθηκε ακολούθως και από μία ακόμη πηγή και συγκεκριμένα από το τεύχος του απολογισμού της ανεγέρσεως του ναού, όπου αναφέρεται ρητά το όνομά του. Έτσι η πόλη της Πάτρας ξαφνικά απέκτησε και ένα ακόμη δημιούργημα του μεγάλου γερμανού αρχιτέκτονα.

Αλλά η Πάτρα δεν εμφανίστηκε ξαφνικά τον 19ο αιώνα μ. Χ. Η πόλη, που στολίστηκε με μερικά από τα ωραιότερα νεοκλασικά κτήρια της Ελλάδας, τα περισσότερα των οποίων δυστυχώς έπεσαν θύματα της αντιπαροχής, είχε μία μακρά προϊστορία και συνεχή παρουσία σε όλες τις ιστορικές περιόδους. Η κ. Γιαννοπούλου, λοιπόν, πολύ σωστά έδωσε, με ένα ακόμη χαρακτηριστικό της δουλειάς της, ως εισαγωγή του κυρίου έργου, συνοπτικά ολόκληρο το ιστορικό παρελθόν της πόλης, ώστε να ανιχνεύσει και να αναπλάσει την ταυτότητά της στις διάφορες ιστορικές περιόδους, στα “πολλαπλά ιστορικά επίπεδα”, όπως γράφει στον υπότιτλο του βιβλίου της.

Για την αποκάλυψη της Αρχαιότητας ασφαλώς μεγάλη είναι η συμβολή της αρχαιολογίας, αφού οι αρχαίες πηγές αποδείχθηκαν πολύ φειδωλές για την ιστορία της Πάτρας. Και αυτό γιατί η πόλη αυτή, αποφεύγοντας την ενεργό συμμετοχή στα μεγάλα γεγονότα του ελληνισμού, όπως στους Μηδικούς Πολέμους ή στον Πελοποννησιακό Πόλεμο, δεν κέντρισε το ενδιαφέρον των αρχαίων ιστορικών, παρά σε ελάχιστες περιπτώσεις, και κυρίως όταν τα συμφέροντα της Πάτρας συνέπλεαν ή συγκρούονταν με τα συμφέροντα μιας από τις σημαντικές αρχαίες πόλεις, όπως η Αθήνα, η Σπάρτη, το Άργος, η Κόρινθος ή η Θήβα. Η Πάτρα, κατά τη Μυκηναϊκή Εποχή (1600-1100/1050 π. Χ.) δηλαδή στο δεύτερο μισό της 2ης χιλιετίας π. Χ., είναι ένα δυναμικό αυτόνομο κέντρο, με μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη των διαφόρων τεχνών και της τοπικής οικονομίας, ακολούθως κατά τους πρώιμους και μέσους ιστορικούς χρόνους, από το 1000-400 π. Χ., παραμένει ένα περιφερειακό κέντρο, μακριά από εκείνα που έπαιρναν τις δραματικές αποφάσεις για την τύχη της Ελλάδας και μόνον από τον 4ο αι. π. Χ. και μετά αρχίζει να εμπλέκεται στα πράγματα της Ελλάδας, με αποκορύφωμα τη ρωμαϊκή περίοδο, όταν αναδεικνύεται σε μία από τις τρεις σημαντικότερες ελληνικές πόλεις.

Την έλλειψη των πληροφοριών των αρχαίων γραπτών πηγών αντικατέστησε η μελέτη των υλικών καταλοίπων της αρχαίας Πάτρας από την αρχαιολογία, η οποία όχι απλώς συμπλήρωσε τη μικρή γνωστή ιστορία της αλλά και έγραψε από την αρχή την ιστορία της Προϊστορικής Περιόδου της, δηλαδή της περιόδου πριν από το 1000 π.Χ., για την οποία καμία πληροφορία δεν παρείχαν οι πηγές. Η κ. Γιαννοπούλου δεν είναι αρχαιολόγος και, παρά το γεγονός ότι έχει γιο έναν εξαιρετο αρχαιολόγο, δεν ζήτησε τη συνδρομή του, αλλά στηρίχτηκε για το κομμάτι αυτό του βιβλίου της αποκλειστικά στις δημοσιευμένες μελέτες των αρχαιολόγων που ασχολούνται με την Πάτρα, παραπέμποντας συστηματικά στα έργα τους, πράγμα που δείχνει όχι μόνον τον τρόπο που προσέγγισε την αρχαιότητα αλλά και πόσο σοβαρή επιστήμονας είναι, πόσο σέβεται και εκτιμά το επιστημονικό έργο άλλων ειδικοτήτων και πόσο ξέρει να γνωρίζει τα όρια της κάθε επιστήμης. Και αυτό σε αντίθεση με κάποιους άλλους συγγραφείς, οι οποίοι ενσωματώνουν κομμάτια μελετών αρχαιολόγων σε κάποιο έργο τους αλλά δεν σκέφτονται ποτέ να ενημερώσουν, είτε εκ των προτέρων είτε εκ των υστέρων, και τους αρχαιολόγους συγγραφείς γι' αυτήν τη χρήση των κειμένων τους.

Αλλά οι διαφορετικές ειδικότητες μπορούν να συνεργαστούν και να συνεισφέρουν από την πλευρά τους η κάθε μία στην αποκρυπτογράφηση του παρελθόντος. Αυτό συνέβη με την κ. Γιαννοπούλου, η οποία προσέφερε, ως ειδική πολεοδόμος, μία εξαιρετική πρόταση για τον υπολογισμό του πληθυσμού της πόλης κατά το παρελθόν

Για μία από τις περιόδους ακμής της, π.χ. τη ρωμαϊκή, η κ. Γιαννοπούλου, στα αρχαιολογικά δεδομένα, δηλαδή ένα πολεοδομικό συγκρότημα με αστικό κέντρο, έκτασης περίπου 1893 στρεμμάτων, με σπίτια τουλάχιστον δώροφα και περιφέρεια από αγροτικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις, εφαρμόζοντας τα εργαλεία της επιστήμης της, υπολόγισε ότι ο πληθυσμός της πόλης ξεπερνούσε κατά πολύ τις 100.000 κατοίκων. Ήταν δηλαδή μία πραγματική μεγαλούπολη για τα δεδομένα της εποχής, πράγμα που υποψιαζόμασταν οι αρχαιολόγοι από την έκτασή της, τα πολλά νεκροταφεία της, τα μνημειώδη κτήριά της, τις επιγραφές της, τον πλούτο και την ποικιλία των ευρημάτων της αλλά δεν μπορούσαμε να το αποδείξουμε.

Ως τρίτο χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου προσέγγισης της πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής ανάπτυξης της νεότερης πόλης, δηλαδή των θεμάτων που απασχολούν την κ. Γιαννοπούλου στο βιβλίο, θα αναφέρω την παράθεση αποσπασμάτων κειμένων εκείνης της περιόδου. Με αυτόν τον τρόπο η συγγραφέας μας εισάγει τόσο στο πολιτικό και πολιτιστικό κλίμα, όσο και στη γλωσσική έκφραση και ιδιαιτερότητα της εποχής. Είναι χαρακτηριστικές οι επιστολές του Καποδίστρια προς το λοχαγό Στ. Βούλγαρη για τη δημιουργία της νέας πόλης αλλά και της δημογεροντίας προς τον κυβερνήτη για να μην υλοποιηθεί πλήρως το σχέδιο του Βούλγαρη. Έτσι αντιλαμβανόμαστε ευκολότερα το πνεύμα της εποχής, υπεύθυνο για την κατευθυντήριο γραμμή υλοποίησης των διαφόρων προγραμμάτων ανάπτυξης της πόλης.

Κυρίες και Κύριοι,

Ανέφερα τρία μόνον από τα πολλά χαρίσματα που υπάρχουν στο βιβλίο. Τα υπόλοιπα θα ανακαλύψει ο αναγνώστης ανατρέχοντας στις 495 σελίδες του και στα 6 κεφάλαιά του. Η διεισδυτική ματιά και η υψηλή επιστημονική προσέγγιση, γνωρίσματα, με τα οποία η κυρία Χαρά Παπαδάτου-Γιαννοπούλου προσήγγισε το έργο της και το έφερε επιτυχώς σε πέρας, πρόσφεραν στην Πάτρα ένα τεράστιο επιστημονικό έργο, το οποίο θα είναι πλέον βιβλίο αναφοράς για όσους ασχολούνται και θα ασχολούνται με την Πάτρα. Είναι η μεγάλη προσωπική συνεισφορά της κ. Παπαδάτου-Γιαννοπούλου στην ιστορία της Πάτρας. Και ειλικρινά, θέλω να ομολογήσω ότι το βιβλίο με συνήρπασε πριν καν το διαβάσω και μόνον από τον άκρως ποιητικό τίτλο του “Πατρώ”, όπως αποκαλούν οι Επτανήσιοι την Πάτρα, όνομα που μπερδεύει η μνήμη με μία νέα Μοίρα, εκτός από τις γνωστές Κλωθώ, Λάχεση και Άτροπο, τη Μοίρα της καταφυγής και της υποδοχής, όπως ήταν πάντοτε και είναι και σήμερα η Πάτρα.

Εύχομαι το βιβλίο να έχει καλό ταξίδι, να έχει πολλαπλές εκδόσεις και να μεταφραστεί και στα αγγλικά, ώστε να γίνει κτήμα και της Διεθνούς Επιστημονικής Κοινότητας.

Κυρία Χαρά, πολλά συγχαρητήρια!

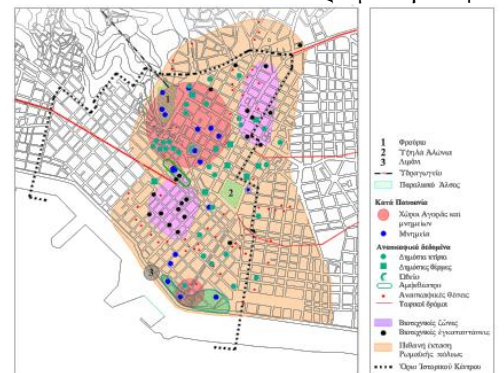
Άγιος Διονύσιος -πάτρα

Φανερωμένη -Αίγιο

Δημοτική Αγορά -Αίγιο

Ρωμαϊκή Πάτρα

Το "πσσοτ" της ιστορίας

Θα ξεκινήσω με μια σκηνή που έχει στοιχεία ψυχογραφικού θρίλερ. Θα περιγράψω, κάτι που σπανίως κάνει ο ομιλών, σε πρώτο ενικό. Βρίσκομαι στη μετεφηβεία και βολτάρω στην Κανακάρη, αναζητώντας ένα νόημα στη βόλτα μου αυτήν. Αλλά η Κανακάρη, χειμωνιάτικο και βροχερό απομεσήμερο δεν μπορούσε να σου δώσει και πολλά γύρω στις μέρες του 1980, εκτός από ανία και μελαγχολία. Και κάπου εκεί ακούω ένα πσσοτ, σαν κάποιος να μου νεύει συριστικώς. Γυρίζω, κανείς. Αφαντα ακόμα και τα φαντάσματα. Ακολουθεί ωστόσο δεύτερο πσσοτ και ύστερα τρίτο, και μετά τέταρτο, αλλά ψυχή ζώσα πουθενά. Πάνω που αισθάνομαι ότι έχω πέσει θύμα φάρσας ή παρενόχλησης (όρος που μου ήταν άγνωστος τότε) το μυστήριο ξεδιαλύνεται. Είναι ο ήχος από σιδερωτήριο καθαριστηρίου που είναι εκείνη την ώρα σε λειτουργία.

Περνάνε μερικά χρόνια και πέφτει στα χέρια μου το βιβλίο του Κώστα Λογαρά, για κάποια Σάββατα δίχως μύθο, και τρακάρω σε μια παράγραφο του, χωρίς υλικές ζημίες, όπου σκιαγραφούσε το τοπίο της Κανακάρη με συναίσθημα, φράσεις και υγρασία που αποτύπωναν απόλυτα την προσωπική μου εμπειρία από βόλτες αντίστοιχες στα ίδια μέρη, και ξεσηκώνομαι από αίσθημα οικειότητας, σαν να ανακαλύπτω έναν άγνωστό μου συγγενή, και ανακαλύπτω την πλάνη του μεσημεριού εκείνου. Δεν ήταν το σιδερωτήριο που μου έκανε το πσσοτ. Ήταν το ξεφύλλισμα των σελίδων του Κώστα Λογαρά, διότι περπατώντας στον δρόμο εκείνο έμπαινα στο βιβλίο που προσεχώς θα γραφόταν.

Συγγνώμη. Μιλώ για λάθος βιβλίο. Στην πραγματικότητα όμως, και καθώς καθένας μας βρίσκεται εντός του βιβλίου του άλλου, όλα είναι ένα βιβλίο. Όλοι είμαστε ένα βιβλίο. Καθένας μας περιέχει τους άλλους, περιέχουμε τα πρόσωπα και τους χώρους, και περιεχόμαστε από αυτούς. Διατελούμε σε μια αμφιμονοσήμαντη σχέση περιέχοντος και περιεχομένου με την πόλη, τους δρόμους, την ιστορία, την κοινωνία. Είμαι στην Κανακάρη και είμαι τμήμα της, αλλά αυτή η ίδια η οδός είναι τμήμα μου, διότι είναι φορέας μηνυμάτων, γεγονότων, θορύβων, ιστοριών, προσώπων, βιωμάτων που περικλείονται στη βαλίτσα μου, συνεπώς στη βαλίτσα καθενός μας.

Εάν η πόλη ήταν πρόσωπο, θα λεγόταν Πατρώ. Θα ήταν γένους θηλυκού όπως η ιστορία, η μνήμη, η αίσθηση, η ψευδαίσθηση, η αυταπάτη, η νοσταλγία, η θάλασσα, η αρχαιότητα, η αυτοκρατορία, η ενετοκρατία, η τουρκοκρατία, η νεότερη εποχή, η Λαϊκή Συσπείρωση. Εάν ήταν βιβλίο, θα ήταν βαρύ, παρά την ελαφρότητα των αιώνων και των ανέμων. Ογκώδες, στιβαρό σαν κτίσμα. Φονικό εργαλείο, εάν έπεφτε από ύψος, από κάποιον έβδομο όροφο της ματιάς του επιστήμονα. Η ιστορία είναι κάτι που πρέπει να προσέχει κανείς, να μην τον χτυπήσει απότομα, όμοια που συμβαίνει σήμερα στο ευρύ κοινωνικό μας πεδίο.

Ποιος γράφει την ιστορία; Ο ιστορικός, ελεύθερος ή εγκάθετος, ουδέτερος ή οπαδός. Ποιος παράγει την ιστορία; Ο άρχοντας ή η κοινωνία; Εφόσον υπάρχουν και οι δύο, εφόσον ρέουν και οι δύο, την παράγουν και οι δύο. Δεν μπορεί να εννοηθεί και να κατανοηθεί ο πολιτισμός χωρίς παράλληλη μελέτη των μεγάλων και των μικρών επιλογών οι οποίες προκάλεσαν βίαιες ή βαθμιαίες μεταβολές στην εξέλιξη ή στις εξελίξεις.

Η Πατρώ είναι η συνολική αφήγηση της περιπέτειας του τοπικού μας χώρου και των ανθρώπων του. Το σενάριό της είναι η μορφοποίηση ενός πολεοδομικού συγκροτήματος από αποφάσεις αρχόντων και δράσεις ομάδων και προσώπων, και,

στον αντίποδα, η διαδρομή που το ίδιο το συγκρότημα επιβάλλει στην κοινωνική μάζα που παρεπιδημεί στους κόλπους της.

Ο εκάστοτε παρονομαστής, εξελισσόμενος συνεχώς, είναι οι μεταβολές που προκαλούν στο ιστορικό τοπίο οι συσχετισμοί των δυνάμεων και οι διακυμάνσεις τους, ο τεχνολογικός παράγοντας, η διαμόρφωση τάσεων και ρευμάτων και η ανάκλαση όλων αυτών στην οικονομική δραστηριότητα. Μέσα στο σύνθετο αυτό ντόμινο, οι πόλεις κινούνται προς το μέλλον με μια ιλιγγιώδη - στατική ταχύτητα. Την κίνηση αυτή την ανατυπώνουν, την ανασυνθέτουν, την εξερρευνούν, την παρουσιάζουν και την ερμηνεύουν, οι αρχαιολόγοι και οι ιστορικοί. Η Πατρώ είναι ένα υπόδειγμα μιας τέτοιας συνοπτικής, αλλά και διεξοδικής ανασύνθεσης μέσα από την οποία ερμηνεύονται τα γιατί της ιστορίας μας και όλα τα από πού της ψυχής μας.

Στην ησυχία της ανάγνωσης σε κυριεύουν οι απόηχοι του παρελθόντος, και οι μεθυστικές εικασίες για ιστορίες ανθρώπων, ιστορίες της Ιστορίας που έρχονται να μας υποδείξουν πως το μεγαλείο ενός τόπου και ενός λαού μπορεί και πρέπει να είναι η αλήθειά του. Μέσα από την αλήθεια των ανθρώπων, πέρα από θρύλους, μύθους, παραποιήσεις, διαγραφές γεγονότων, υπερβολές, στρεβλώσεις και αναζητήσεις τεκμηρίων που ικανοποιούν την ανασφαλή ανάγκη μας για κομπορημοσύνες, μπορεί να προκύψει γυμνή, κοφτερή, αυθεντική και εν τέλει αστραφτερή ως γήινο διαμάντι, η πραγματική μας ταυτότητα. Και αυτή, επιτέλους, να γίνει η βάση ενός γνήσιου, υγιούς και ατσάλινου νέου πατριωτισμού που θα δώσει ένα καινούργιο και παραγωγικό νόημα στο ανήκειν και στο προέρχεσθαι καθενός μας ως προσώπου και όλων ως συλλογικότητα και ως γένος. Αυτός ο νέος πατριωτισμός, ο πατριωτισμός της αλήθειας και της παραδοχής γεγονότων, παθών και λαθών, προτερημάτων και μειονεκτημάτων, κατακτήσεων και υστερήσεων, είναι ίσως το μόνο εργαλείο που επιτρέπει να φτιάξουμε μια βιώσιμη πραγματικότητα ως πόλη, ως κοινότητα, ως πατρίδα.

Χρειάζεται, τώρα περισσότερο από ποτέ στο πρόσφατο παρελθόν, να αντισταθούμε στα σιδερωτήρια που επιδίδονται σε τεχνητές τσακίσεις της αλήθειας και της ιστορίας, να ανοίξουμε το μπαούλο της μνήμης και να συζητήσουμε με τον ιστορικό εαυτό μας γενναία και φιλικά.

Η Πατρώ είναι μαζί και πρόταση και μέσο. Κάθε κεφάλαιό της, είναι και μια εφημερίδα μιας ιστορικής εποχής. Θα μπορούσε να συνοδεύεται από τον υπότιτλο Ελα Να Μάθεις Τι θα Πει Πατρινός, αλλά το πρόλαβε άλλος, πλανώμενος και πλανώντας, θύμα της εμμονής μας για μεγαλαυχίες. Μητέρα της Κρίσης ήταν η άρνησή μας για αλήθεια και η ιλαροτραγική δίψα μας να υποδυόμαστε τους επιγόνους βυζαντινών προγκίπων που εκθρόνισε η δύση. Και υπήρξε οικτρή μοίρα για μια πόλη να απαρηνηθεί τη δύση, όταν στη δύση εύρισκε την ανατολή της. Κλείνω από το σημείο από όπου ξεκίνησα. Από την Κανακάρη και σε πρώτο ενικό. Η Πατρώ, πετυχαίνει αυτό ακριβώς, την ενεργοποίηση του πρώτου ενικού καθενός μας, μέσα από την ενσωμάτωση της γνώσης του χώρου στον χρόνο, μια ενσωμάτωση που επιτρέπει και επιβάλλει μια ανοιχτή ακρόαση των μακρινών και των νεότερων φωνών της ιστορίας στη συνείδηση και την αίσθηση του εαυτού μας, του ονόματος των δρόμων μας, των ιδίων μας των ονομάτων. Η γνώση και η συναίσθηση ταυτότητας συνθέτουν ένα πνεύμα πόλης, με τις δασείες και τις ψιλές του, που χορεύουν πάνω από τα φωνήεντα του λόγου που χρησιμοποιεί η Χαρά Παπαδάτου, ενώ τις λέξεις της καταβρέχουν οι οξείες και γυαλίζουν οι περισπωμένες, καθώς η γλώσσα της κατάγεται από τους καιρούς των κάστρων, και επιστρατεύει τόνους και πνεύματα σαν οπλίτες που θα υπερασπίζονται αυτά τα κάστρα της μνήμης, σαν ένα σουρεαλιστικό αίτημα για αλήθεια, γενναιότητα και αγνότητα. Όμοια με τους ιππότες, αλλά και η ιπποσύνη είναι γένους θηλυκού, πάντων όλων η μήτρα είναι γυναίκα, η πόλη γράφει την ιστορία της με τη μορφή της Χαράς Παπαδάτου - Γιαννοπούλου, κυρίες και κύριοι, ιδού μια Ακρίτας της ελληνικότητας, μία Ιππότης του Χρόνου

Ευχαριστώ την κ. Χαρά Παπαδάτου - Γιαννοπούλου για την τιμητική πρόσκληση να είμαι ένας από τους ομιλητές στην παρουσίαση του εξαιρετικού βιβλίου της «Πατρώ».

Αγαπητοί φίλοι

θα διερωτάσθε τι γυρεύει ένας άνθρωπος που χτίζει τον κόσμο με τη φαντασία του, ανάμεσα σε αρχιτέκτονες, πολεοδόμους και μηχανικούς. Που μετράνε με διαβήτες και μοιρογνωμόνια• που χαράζουν με το χάρακα δρόμους και απαρέγκλιτες ευθείες• που παίρνουν υπόψη Στατιστικά στοιχεία και κανόνες Στατικής.

Δεν πρόκειται για αυθαίρετη παρέμβαση στο αντικείμενό σας. Θα σας μιλήσω για δικά μου θέματα και θα διατυπώσω σκέψεις απ' αφορμή. Θα αναφερθώ στις διαδρομές εκείνες όπου οι τόποι της γραφής συναντιούνται με τα χωράφια τα δικά σας. Θέλω να σας πω για τον αντίκτυπο που έχουν οι δικές σας εγχαράξεις στα εσωτερικά τοπία των ηρώων μου.

Πόσο παράξενα οι πόρτες των παλιών σπιτιών τραβάν το βλέμμα μου. Έχω την αίσθηση πως έξω απ' αυτές, ακόμα και στα κρᾶσπεδα των πεζοδρομίων κάθονται αρχαίες μορφές, παλαιϊκές γυναίκες και συνομιλούν. Ωρες ατέλειωτες. Σε γλώσσα γνωστή - την ίδια πάντα - αλλά με λέξεις μάλλον ξεχασμένες.

Καμιά φορά, στους δρόμους που εσείς τους έχετε χαράξει, νιώθω πως λιωμένη η ανθρώπινη ουσία, τα κορμιά και οι μορφές τους περπατούν αόρατες μαζί μου (ή μήπως είναι οι ψυχές τους;). Κι είναι παράξενο που σε καμιά άλλη πόλη πέραν της γενέθλιας αυτής, δεν μου συμβαίνουν τέτοια παράδοξα φαινόμενα. Δεν έχω πουθενά αλλού αυτές τις παραισθήσεις, τέτοιες φαντασιώσεις πέρα από τον βιωμένο χώρο, το αφομοιωμένο παρελθόν. Κι ο περασμένος χρόνος διεκδικεί, ζητάει, απαιτεί το δικό του μερίδιο. Γιατί η μνήμη είναι σημαντικό κομμάτι τού παρόντος. Δίχως αυτήν ούτε συνέχεια έχουμε, μήτε πολιτισμό.

Κυρίες και κύριοι, αν στην παιδική μας ηλικία έχουμε ανάγκη τα παραμύθια για να μας θυμίζουν την ονειρική διάσταση του Κόσμου, στις μεγαλύτερες ηλικίες το ρόλο αυτό της εξαίσιας μύησης τον αναλαμβάνουν οι ευφάνταστοι σχεδιαστές ενός Κόσμου προγενέστερου - κόσμος μυστηρίου και αυτός, ρευστός και ασαφής, όπου μέσα του πλέουμε σάμπως σε αμνιακό υγρό μιας ιστορικής μήτρας. Και σαν εμβρυολογικοί οι αρχιτέκτονες και οι πολεοδόμοι ανασύρουν απ' τα βάθη των αιώνων χαμένες πολιτείες. Αυτοί δίνουν σχήμα και μορφή στην αρχαία ζωή. Ξεδιπλώνουν τα αλληπάλληλα στρώματα της Ιστορίας, συγκροτούν με τη μέγιστη ακρίβεια το παλίμψηστο τού χαμένου παρελθόντος, ξαναχτίζουν κοινωνίες και παλιούς πολιτισμούς, τα σβησμένα ίχνη αυτών που πέρασαν και δεν τους είδαμε ποτέ. Αλλά και χαράσσουν τους καινούριους δρόμους γι' αυτούς που θα 'ρθουν και ποτέ δεν θα τους δούμε.

Αναλαμβάνουν να μας δείξουν τα αρχαία θεμέλια των πόλεων και τη ζωή τους, να μας ξεναγήσουν μέσα τους, να ενταχθούμε εντός τους. Να μάς τις ερμηνεύσουν και να τις κατανοήσουμε. Για να μας παραδοθούν (όχι δίχως αντιστάσεις) και να τις κατακτήσουμε (όχι χωρίς πληγές): όπως ακριβώς συμβαίνει με τις σχέσεις των ανθρώπων- τις πιο βαθιές και ουσιαστικές, τις πλέον στέρεες. Έτσι γεννιέται ή χτίζεται η μυθολογία της πόλης - η σύμφυτη με την ιστορία των τωρινών ανθρώπων, που κάποτε κι αυτή θα γίνει μύθος.

Αυτή είναι η σχέση του συγγραφέα με το χώρο του. Με τα σκηνικά μιας πόλης που είναι ανάγκη να την ξέρει όπως την παλάμη του.

Τα μυστικά περάσματα, τις οσμές, τους ήχους της και τις εικόνες της. Την αίσθηση της κάθε εποχής της. Για να εντάξει μέσα σε βιωμένα σκηνικά με άνεση - τους χαρακτήρες του, την πλοκή του, τις διαδρομές των ηρώων του, τη φυσική εξέλιξη της δικής του ιστορίας.

Προσπαθώ να φανταστώ τις Πατρίες του Ηρόδοτου. Να ανακαλέσω στο μυαλό μου την πόλη σαν δύναμη υπολογίσιμη στην κλασική περίοδο • σαν ευνοημένη επαρχία των Ρωμαίων • σαν πολίχνη με 4000 νοματαίους στα χρόνια της τουρκοκρατίας • σαν τη μεγαλούπολη του 9ο αιώνα, στα χρόνια της ξακουστής Δανιηλίδας- στα υπερυψωμένα Αλώνια ήταν χτισμένο το αρχοντικό της με τα ψηφιδωτά πατώματα, τις παραστάσεις με αγώνες σκηνικούς, αγάλματα της Αφροδίτης και γύρω -γύρω δημόσια οικοδομήματα και κήποι με οπωροφόρα δέντρα..

«Με όποιο όνομα και να την είπανε - Πάτρη και Πάτραι και Πατρώ, Patrasso ή Ballobadra - η πόλη παρέμεινε χτισμένη πάνω στο ίδιο τρίγωνο: Κάστρο - Ψηλαλώνια - Θάλασσα», διαβάζω στο βιβλίο της αγαπητής Χαράς Παπαδάτου. Παρά τις όποιες μεταπτώσεις και τις κοινωνικές της ανακατατάξεις ή τις πολυποίκιλες διακυμάνσεις της ζωής της, τα Ύψηλά Αλώνια της παραμένουν ο χώρος-μήτρα, ένας κόμβος όπου ενώνεται διαχρονικά η Επάνω με την Κάτω πόλη. Κι απ' όπου μπορείς να πάρεις κατευθύνσεις διάφορες που θα σε βγάλουν είτε σε άλση και ναούς αρχαίων θεών είτε σε θέρμες και ρωμαϊκά Υδραγωγεία. Ή στις λαϊκές, ολοζώντανες τωρινές της γειτονιές.

Ναι, είμαι βέβαιος ότι οι πόλεις τρέφονται από τη σκέψη των ανθρώπων, τη γλώσσα τους και την ψυχή τους. **Η (περι)γραφική αφήγηση της κυρίας Χαράς Παπαδάτου, με σπουδαία ελληνικά και γλώσσα, με πάει με ταξιδεύει πολύ βαθιά στο χρόνο και μου καλλιεργεί ένα αίσθημα σεμνής υπερηφάνειας για τη γενέτειρα πόλη. Κι αυτή είναι η προσφορά της στην εθνική (και τοπική) αυτόσυνηδισία.**

Δεν είναι μόνο ότι ζωντανεύουν οι μορφές, είναι ότι εντάσσεις τον εαυτό σου σε άλλες εποχές, περπατάς σε δρόμους χαραγμένους αλλιώς. Η ευχαρίστηση προέρχεται από το γεγονός ότι η φυσιογνωμία της πόλης, οι οπτικές της ποικίλλουν και εναλλάσσονται. Σαν στρώματα αλληπάλληλα συνείδησης, μνήμες πάνω σε μνήμες, χρόνια πάνω σε χρόνια και αιώνες.

Κυρίως όμως έχεις μια παράξενη αίσθηση πολλαπλών συνειδήσεων. Ότι επεκτείνονται σε εποχές πολύ προτού να γεννηθείς. Και μοιάζει η πόλη με κορμό τεράστιο, δέντρου. Που μεγαλώνει, όλο μεγαλώνει- μπαίνει η αναγεννημένη φλούδα, οι επιστρώσεις του φλοιού προστίθενται η μια πάνω στην άλλη και γίνεται ο κορμός γερός. Τεράστιος κορμός η πόλη, δέντρο βαθύσκιο που ρίχνει τα φυλλάματά του, κατά εποχές, και μεγαλώνουν πάλι.

Άραγε αφουγκράζονται τους ήχους απ' τα έγκατα της γης, τις μυστικές αυτές φωνές και τους ψιθύρους όσοι βαδίζουνε στους δρόμους της; Σπάνια ψάχνουνε οι ζωντανοί την αθέατη πλευρά τού παρελθόντος χρόνου όπου αποτυπώνεται η Ιστορία και η συνείδηση ιχνηλατεί αιώνες κι εποχές.

Έτσι το είδα το βιβλίο της κ. Χαράς Παπαδάτου - Γιαννοπούλου. Σαν ένα ταξίδι μαγικό στο παρελθόν. Ένα ολοζώντανο παραμύθι - όχι μόνο για μελετητές εξειδικευμένους και ειδικούς. Αλλά σαν αίσθηση μιας παραμυθίας στο άνδρσο ιστορικό παρόν. Περιτρέχοντας την αφήγησή της (τον κύριο κορμό του βιβλίου της - αυτό που μπορούσα να κατανοήσω, όχι το εξειδικευμένο άλλο υλικό της) διέτρεξα την ανεκτίμητη κληρονομιά που τρέφει τη συλλογική μας μνήμη.

Ναι είμαι σίγουρος - δεν είναι μία παραίτηση - ότι εδώ συναντώ ανθρώπους που δεν τους γνώρισα ποτέ. Ότι το βλέμμα μου διασταυρώνεται ακόμα με βλέμματα ανθρώπων που κάποτε υπήρξαν. Περνάνε στην ψυχή και τα κουβαλώ εντός μου. Τη χαράζουν. Τη σμιλεύουν. Ανεπίγνωστα.

Φέρνω στο νου, τους στίχους του αλεξανδρινού

*Γιατί τα σπάσαμε τ' αγάλματά των,
Γιατί τους διώξαμεν απ' τους ναούς των,
διόλου δεν πέθαναν γι' αυτό οι θεοί.
Ω γη της Ιωνίας, εσένα αγαπούν ακόμη,
εσένα οι ψυχές των ενθυμούνται ακόμη.
Σαν ξημερώνει επάνω σου πρωί αυγουστιάτικο
την ατμοσφαίρα σου περνά σφρίγος απ' την ζωή των•
και κάποτ' αιθερία εφηβική μορφή,
αόριστη, με διάβα γρήγορο,
επάνω από τους λόφους σου περνά.*

Αγαπητοί φίλοι, η κατάκτηση τού χώρου και του χρόνου είναι η απαραίτητη συνθήκη για την πραγματοποίηση της γραφής. Ο δομημένος χώρος, φορέας διαχρονικός μιας ανθρωπογεωγραφίας, γίνεται διαμορφωτής των χαρακτήρων. Δίνει την πνοή του, χαρίζει την αύρα του. Η Τέχνη του Λόγου θα τοποθετήσει μέσα στο συγκεκριμένο αυτό πλαίσιο, την ψυχή των ηρώων.

Ίδού λοιπόν το σημείο επαφής της λογοτεχνικής μυθοπλασίας με την Αρχιτεκτονική "κατασκευή": Εκφράζοντας η καθεμία, με τα δικά της υλικά, την εποχή τους, καταφέρνουν να συνομιλούν διαχρονικά, να διαλέγονται μεταξύ τους. Έναν γόνιμο διάλογο (και διαφωτιστικό) για την ανθρώπινη ύπαρξη, βαθιά στη ρίζα της, και την πορεία του Πολιτισμού της.

Γενική αναφορά στο βιβλίο.

Η εισήγηση, επειδή αφορά στο περιεχόμενο του βιβλίου, δεν θα παρατεθεί παρακάτω. Θά ήταν πλεονασμός. Για αυτό θά περιορισθώ στις όφειλόμενες χάριτες.

Θά ήθελα νά ευχαριστήσω θερμά τόν Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Νομού Αχαΐας καί τό Τ.Ε. - Τμήμα Δ.Ε., για τήν, τιμητική για μένα, οργάνωση τής έκδηλώσεως αὐτῆς, ἀλλά καί τόν τέως πρόεδρο τοῦ ΤΕΕ -Τμήματος Δ.Ε. κ. Θανάση Γιανναδάκη, συντονιστή τής έκδηλώσεως, για τό ἐνδιαφέρον του καί τήν φιλική του διάθεση.

Ἐπίσης νά ευχαριστήσω τούς ἐκλεκτούς εισηγητές πού μέ τίμησαν μέ τίς ἐξαιρετικά τιμητικές τους ὀμιλίες: Τόν ἀγαπητό συνάδελφο κ. Γ. Πανταζόπουλο, πρόεδρο τοῦ συλλόγου Αρχιτεκτόνων Αχαΐας καί τόν ἐπίσης ἀγαπητό συνάδελφο καί ἀντιδήμαρχο Δήμου Πατρέων κ. Χρ. Κορδά, πού παρουσίασε προγραμματισμένες δράσεις πού ἐνεργοποιούν προτάσεις τῶν Πολεοδομικῶν Μελετῶν, τόν ἐκλεκτό ἀρχαιολόγο κ. Μιχάλη Πετρόπουλο, γνῶστη ὅσο κανένας ἄλλος τῆς ῥαχαίας πόλεως καί ὡς ἐκ τούτου ἐξειδικευμένου κριτοῦ τοῦ βιβλίου, τόν δημοσιογράφο κ. Κωνσταντῖνο Μάγνη μέ τήν πάντα καίρια γραφίδα του πού ἐντοπίζει στό βιβλίο δυνατότητες αὐτοσυνειδησίας καί τέλος τόν συγγραφέα κ. Κώστα Λογαρά για τήν διείσδυση στήν ψυχολογική διάσταση τῆς πόλεως καί στήν χωροχρονική ποιητική του προσέγγιση.

Θερμές ευχαριστίες ἐπίσης για τίς φιλικές παρεμβάσεις τῶν κ. Α. Κατσιφάρα, Περιφερειάρχη Δυτικῆς Ἑλλάδας, κ. Ἰω. Πελετιδίη, Δημάρχου Πατρέων, κ. Β. Αἰβαλή Πρόεδρου ΤΕΕ-Τμήματος Δ.Ε., κ. Ν. Κοντοῦ, προέδρου τοῦ Ὄργανισμοῦ Λιμένος Πατρῶν, κ. Α. Καραβόλα, τέως Δημάρχου Πατρέων καί κ. Ν. Τζανάκου δημοτικοῦ συμβουλου.

Νέ ευχαριστήσω ἐπίσης ὅλους ὅσους μέ τίμησαν μέ τήν παρουσία τους, συναδέλφους, φίλους καί ὅσους ἤρθαν ἀπό ἐνδιαφέρον, κυρίως για τήν Πάτρα. Ἀκόμη τόν κ. Παναγ. Νικολόπουλο, ὀμότιμο καθηγητή τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν, πού ἔφερε μαζί του τήν αὔρα τῶν κοινῶν φοιτητικῶν μας χρόνων στήν μακρινή Karlsruhe. Ἐπίσης τήν λευκαδιακή κοινότητα τῶν Πατρῶν για τήν μεγάλη τῆς παρουσία, ἀλλά καί ἐκλεκτές φίλες, τήν κ. Ἐλ. Βερυκίου καί τήν κ. Σολδάτου, πού ταξίδευσαν ἀπό τήν Λευκάδα για τόν σκοπό αὐτό. Τέλος τόν ἐξαιρετο φωτογράφο κ. Λάμπρο Λογοθέτη για τήν κάλυψη τῆς έκδηλώσεως μέσω φωτογραφιῶν καί βίντεο.

Σημαντικό εἶναι νά ευχαριστήσω ὅσους μέ βοήθησαν κατά τήν διάρκεια τῆς συγγραφῆς τοῦ πονήματος αὐτοῦ: Κατ' ἀρχάς τόν ἐκλεκτό ἀρχαιολόγο κ. Μιχάλη Πετρόπουλο, τόν ἀκάματο μελετητή τῆς ἀρχαίας πόλεως, για τίς σημαντικές του ἔρευνες καί πληροφορίες για αὐτήν, πού ἔθεσε ὑπ' ὄψιν μου, για τήν συνεργασία του σέ διάφορες ἀπορίες μου καί για τίς πολύτιμες παρατηρήσεις του. Καθώς ἐπίσης καί τήν ἀρχαιολόγο κ. Μαίρη Κωτσάκη.

Θέλω ἐπίσης νά ευχαριστήσω τόν κ. Ανδρέα Παπαδάτο ἀπό τήν Αναγνωστική Ἐταιρεία στήν Κέρκυρα καθώς καί τήν κ. Θάλεια Γκόντα, ὑπεύθυνη τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου, ἐπίσης στήν Κέρκυρα, για τήν προθυμία ἐνημερώσεως καί ἀποστολῆς στοιχείων πού ζήτησα. Ἰδιαιτερες χάριτες ὀφείλω στήν κ. Κατερίνα Κούρου προϊσταμένη τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Πατρῶν για τό ἐνδιαφέρον καί τήν προθυμία τῆς, τήν κ. Ανδ. Μελίστα προϊσταμένη τῶν Γ.Α.Κ. Αχαΐας, τόν κ. Γ. Παπανδρέου, προϊστάμενο τῆς Ἐφορείας Νεωτέρων Μνημείων καί τήν κ. Ἐλένη Ἀλεξοπούλου, Διευθύντρια Γενικῆς Διεύθυνσης Ἔργων καί Περιβάλλοντος Δήμου Πατρέων για τήν βοήθειά τους

Τήν κ. Μαρία Νανοπούλου ἀπό τό ἴδρυμα Παναγιώτης καί Ἐφη Μιχαηλῆ για τήν ἀποστολή τῶν ἐκδόσεων σχετικά μέ τόν Π. Μιχαηλῆ. Τούς συναδέλφους κ. Κώστα Καλογερόπουλο, κ. Εἰρήνη Κλεογένη, κ. Γιάννη Πανταζόπουλο, κ. Στέλιο Σταματίου – Κώνστα, κ. Ανδρέα Σταυρουλόπουλο, τήν κ. Μαρία Τζαβαλά καθώς καί τόν ἀγαπητό

φίλο κ. Γιώργο Μαρόπουλο για τὰ πολύτιμα στοιχεῖα πού μου ἔδωσαν. Ἀκόμη τόν διευθυντή τῆς ΤτΕ στήν Πάτρα κ. Στυλ. Ὀρφανό, γιά τήν προθυμία παροχῆς στοιχείων πού τοῦ ζήτησα. Τήν δ. Ἐλιάννα Νικολοπούλου γιά τήν βοήθειά της σέ θέματα γραφιστικῆς. Ἰδιαίτερα εὐχαριστῶ τήν κ. Ἀλέκα Μπερτσουκλή γιά τήν συμβολή της στήν τελική ἐπιμέλεια τοῦ κειμένου. Τέλος νά εὐχαριστήσω πολύ τήν καλή φίλη κ. Ἐλένη Περδικάρη πού μέ τό αὐτοκίνητό της μέ βοήθησε πολύ στίς περιηγήσεις μου γιά φωτογραφίσεις.

Θά πρέπει ἐπίσης νά τονίσω ὅτι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ παρόντος πονήματος δέν θά μπορούσε νά πραγματοποιηθεῖ σέ πολλά σημεία, ἂν δέν ὑπῆρχε ὁ Στ. Θωμόπουλος μέ τήν *Ἱστορία τῆς Πόλεως Πατρῶν*, Α' ἔκδοση (Ἐν Ἀθήναις 1888) καί Β' ἔκδοση μέ ἐπιμέλεια Κ. Τριανταφύλλου, (Πάτραι 1950) καί ἐπίσης ὁ Κ. Τριανταφύλλου μέ τό *Ἱστορικόν Λεξικόν τῶν Πατρῶν*, Β' ἔκδοση (Πάτραι 1980) καί Γ' ἔκδοση (Πάτραι 1995) καί τίς ἀμέτρητες καί πολύτιμες πληροφορίες πού ἀποθησαύρισε σέ αὐτά. Ἀλλά καί τό Μουσεῖο Τύπου Πατρῶν μέ τό πολύτιμο πρωτογενές ὑλικό πού προσφέρει σέ ὄσους ἐρευνοῦν.

Ἔαρ 2018